

Analýza významu regionálnej energetiky vo verejnej mienke

Zhrnutie výsledkov prieskumu
názorov občanov a hodnotení
regionálneho školstva
a regionálnych médií v okresoch
Kežmarok, Rimavská Sobota
a Rožňava

Priatelía Zeme-CEPA
2019

OBSAH

Analýza bola vypracovaná v rámci projektu „Od energetickej závislosti k sebestačnosti: tvorba udržateľnej energetickej politiky vo vidieckych regiónoch“ (kód ITMS2014+ 314011Q453). Spolu s ďalšími dokumentami tvorí podklad pre návrh podmienok pre etablovanie novej disciplíny vo verejnej politike na Slovensku: udržateľnej energetickej politiky na úrovni okresov. Projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

V analýze sú zhrnuté výsledky a hlavné zistenia z prieskumov názorov občanov a pedagógov v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava na význam miestnej energetiky v kontexte zmeny klímy a hodnotenia učebných osnov aj vyučovacej praxe a regionálnych médií z toho istého hľadiska. Tieto témy sú podrobne rozpracované v troch osobitných dokumentoch:

- Názory občanov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky: výsledky prieskumu verejnej mienky. Agentúra FOCUS, jún 2019
- Hrobové ticho v školách: zmena klímy a energetika v školských osnovách a vyučovacej praxi v regionálnom školstve v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatelia Zeme-CEPA, 2019
- Hrobové ticho v médiách: téma zmeny klímy v hlavných regionálnych médiách dostupných v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatelia Zeme-CEPA, 2019

Priatelia Zeme-CEPA považujú uvedené materiály za otvorené a privítajú konštruktívne podnety a pripomienky k ich zisteniam a záverom.

Kontaktná adresa: energia@priateliazeme.sk

Úvod	2
Energetika a zmena klímy ako spojené nádoby	3
Výsledky prieskumu názorov občanov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky ..	4
Priemet sledovaných tém do regionálneho školstva	7
Sledované témy v hlavných regionálnych médiách dostupných v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava	8
Vnímanie závažnosti zmeny klímy a osobnej zodpovednosti v širšom kontexte	10

2019 Priatelia Zeme-CEPA

Zostavil: Juraj Zamkovský

Foto: Teagan Glanre/Survival Media

Grafická úprava: Richard Watzka

Projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

ÚVOD

Úroveň informovanosti verejnosti a povedomia o význame udržateľnej regionálnej energetiky v kontexte zmeny klímy sa líši v závislosti od lokality, dosiahnutého vzdelania, veku, zamestnania, sociálneho statusu a ďalších faktorov. Poznať stav a vývoj verejnej mienky a aj faktory, ktoré ju ovplyvňujú a kultivujú, je mimoriadne dôležité najmä pri zrode novej verejnej politiky zameranej na rozvoj regionálnej energetiky a na vytváranie štruktúr, ktoré by takúto politiku mali etablovať a udržať.

Táto analýza zhŕňa výsledky prieskumu verejnej mienky z júna 2019, ktorý bol zameraný na zistenie vnímania zmeny klímy a význam miestnej energetiky v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Práve tam sa začína budovať pilotná koordinačná infraštruktúra na rozvoj udržateľnej regionálnej energetiky.

Vzťahy populácie k svojmu bezprostrednému aj širšiemu prostrediu donedávna rozhodujúcou mierou ovplyvňovali najmä rodinné tradície a vzdelávací systém. Podiel obyvateľov s najvyšším dosiahnutým stredoškolským vzdelaním tvorí podstatnú časť populácie hodnotených okresov (Kežmarok 88 %, Rimavská Sobota 87 % a Rožňava 85 %). Znamená to, že približne deväť z desiatich obyvateľov týchto okresov absolvovalo najviac základnú alebo strednú školu, teda školy, ktoré sa väčšinou nachádzajú v bezprostrednej blízkosti ich bydliska na území daného okresu. Preto sme hodnotili aj priemet sledovaných tém do výuky v rámci regionálneho školstva vo všetkých troch okresoch.

Vplyv školského systému na verejnú mienku však v posledných dekádach veľmi rýchlo vytláčajú médiá, vrátane sociálnych sietí. V súčasnosti majú médiá v takomto širšom ponímaní rozhodujúci vplyv na vytváranie a zmenu postojov ľudí k problémom, ktorým čelia a na rozvíjanie alebo potláčanie ich schopnosti rozumieť kontextu, predvídať vývoj problémov, hodnotiť situáciu, v ktorej sa nachádzajú a rozhodovať o výbere osobných aj skupinových stratégií, ako problémom čeliť alebo sa na ne adaptovať. Médiá s obmedzenou regionálnou pôsobnosťou tvoria v takomto širšom ponímaní médií iba doplnkový zdroj informácií pre miestnu verejnosť. Hlavným masovokomunikačnými prostriedkami v regiónoch ostávajú hlavné elektronické a tlačené médiá s celoslovenskou pôsobnosťou a sociálne siete. Napriek tomu, vzhľadom na relatívne priamy vplyv miestneho dopytu na kvalitu výstupov regionálnych médií (oproti masmédiám s celoslovenskou pôsobnosťou) sme považovali za užitočné analyzovať aj pôsobenie regionálnych médií na verejnú mienku v troch okresoch.

V záverečnej kapitole sme zhrnuli základné zistenia z analýz jednotných prieskumov verejnej mienky od roku 2008, ktoré sa konali v členských štátoch EÚ. To umožňuje zasadiť výsledky vlastného prieskumu verejnej mienky v konkrétnych troch okresoch v roku 2019 do širšieho kontextu.

ENERGETIKA A ZMENA KLÍMY AKO SPOJITÉ NÁDOBY

Medzivládny panel OSN o zmene klímy (IPCC) – ako jedna z najväčších a najlepšie koordinovaných a technicky vybavených asociácií nezávislých vedcov na svete – je od roku 1988 poverený úlohou priebežne hodnotiť riziká zmeny klímy. Tento vedecký orgán OSN na základe overiteľných a nespochybniteľných faktov zastáva jednoznačný názor, podľa ktorého rast priemernej globálnej teploty povrchu Zeme od priemyselnej revolúcie je vo veľmi významnej miere spôsobený antropogénnymi vplyvmi, predovšetkým spaľovaním fosílnych palív.

IPCC vo svojej prelomovej správe v októbri 2018 uviedol, že podmienkou k splneniu hlavného záväzku Parížskej dohody (udržať rast priemernej globálnej teploty do 1,5 °C do konca 21. storočia) je razantné zníženie emisií skleníkových plynov. Podľa IPCC je na to nevyhnutné do roku 2030 znížiť globálne emisie CO₂ o 45 % oproti roku 2010 a dosiahnuť úplnej uhlíkovej neutrality do roku 2050. Obdobie medzi rokmi 2020 a 2030 bude z hľadiska splnenia uvedeného záväzku podľa vedcov z IPCC kľúčové. Táto dekáda ukáže, či je ľudstvo schopné aspoň obmedziť negatívne dôsledky zmeny klímy na zvládnuteľnú úroveň. Každé oneskorenie na začiatku si totiž vyžiada potrebu následne zvýšiť intenzitu redukcie globálnych emisií o ďalšie 2 % ročne.

Ide o správu, ktorá v histórii vedy nemá obdobu. Nielen preto, že nepriamo vyzýva ku kompletnej zmene ekonomického systému a organizácie ľudskej spoločnosti (nie iba k ich viac alebo menej hlbokým reformám) a k totálnemu prehodnoteniu očakávaní a predstáv o budúcnosti (práve tieto predstavy a očakávania významne formuje oficiálny vzdelávací systém a médiá). Najmä však kvôli rýchlosti a naliehavosti požadovaných zmien. Vedci nevidia riešenie vo vzdialenej budúcnosti – ťažko predstaviteľné a doslovne drastické zmeny sa podľa nich musia uskutočniť takmer okamžite, v dekáde, ktorá sa začína už o rok. Existenčná otázka pre modernú civilizáciu podľa vedcov už nestojí tak, či takúto zmenu treba dôsledne urobiť, ale ako rýchlo sa musí uskutočniť, aby si ľudstvo udržalo aspoň prijateľnú mieru pravdepodobnosti, že dôsledky zmeny klímy dokáže koordinovane zvládnuť.

Pre prípravu podmienok a budovanie koordinačnej infraštruktúry a kapacít na primeranú reakciu regiónov na výzvy vedcov je preto mimoriadne dôležité vedieť, ako verejnosť vníma problematiku globálnej zmeny klímy a do akej miery je pripravená podporiť zmeny na individuálnej aj spoločenskej úrovni.

VÝSLEDKY PRIESKUMU NÁZOROV OBČANOV NA ZMENU KLÍMY A VÝZNAM MIESTNEJ ENERGETIKY

Agentúra Focus uskutočnila v júni 2019 reprezentatívny kvantitatívny prieskum názorov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky medzi dospelými obyvateľmi okresov Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava na vzorke 500 respondentov v každom okrese na základe náhodného stratifikovaného výberu podľa pohlavia, veku, vzdelania a veľkosti obce metódou zberu dát CATI. Prieskum zahŕňal spolu 13 otázok rozdelených do 5 tematických okruhov.¹

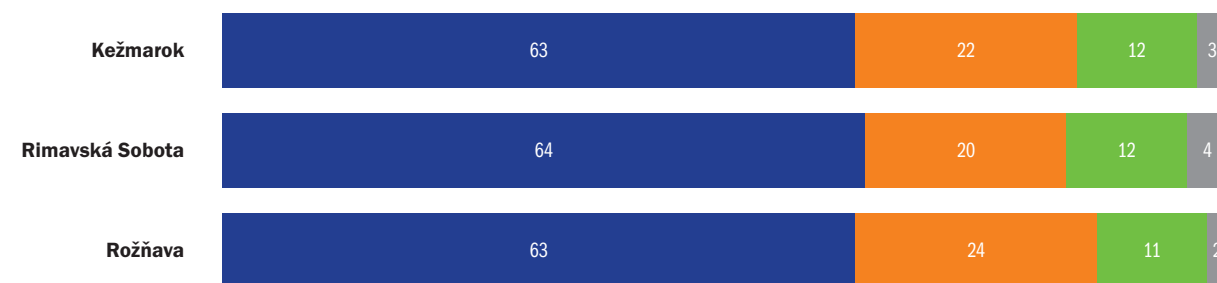
Z prieskumu vyplýva vysoká miera povedomia o probléme globálneho otepľovania a zmene klímy (93 – 96 % respondentov už o probléme počulo). Medzi kategórie s najvyšším deficitom informovanosti o tomto probléme patria najmä mladí ľudia vo veku 18 - 34 rokov, respondenti s najvyšším základným vzdelaním, obyvatelia malých obcí, respondenti aktuálne mimo ekonomickej aktivity s výnimkou dôchodcov a respondenti z chudobných domácností.

Vo všetkých skúmaných okresoch sú primárnym zdrojom informácií o probléme globálneho otepľovania médiá (96 – 98 % respondentov). S výrazným odstupom vo všetkých skúmaných okresoch nasledujú informácie od blízkych a známych (14 – 16 % respondentov) a zo zamestnania alebo školy (10 – 13 % respondentov).

Takmer dve tretiny respondentov sa stotožňujú s názorom, že zmena klímy je najväčší globálny problém, ktorý môže ľudstvo prežiť, iba ak drasticky obmedzí spotrebu materiálov a energie a ak minimalizuje dopravu (63 – 64 %). Aspoň pätina respondentov si však myslí, že aj keď je zmena klímy problém, tak ľudstvo ho zvládne vďaka technologickému pokroku, a to aj bez drastického obmedzenia energetickej a materiálnej spotreby a dopravy (20 – 24 %). Iba približne desatina respondentov sa identifikovala s názorom, že zmena klímy je prirodzený proces a človek ho zásadne neovplyvňuje a že planéta sa s kolísaním teploty bez problémov vysporiada (11 – 12 %).

Graf 1: Názory na zmenu klímy (%)

Otázka: „S ktorým z nasledujúcich výrokov, ktoré sa týkajú zmeny klímy, sa najviac stotožňujete?“

- Zmenu klímy považujem za najväčší globálny problém, ktorý môže ľudstvo prežiť iba ak drasticky obmedzí spotrebu materiálov a energie a ak minimalizuje dopravu.
- Aj keď je zmena klímy problém, myslím si, že ľudstvo ho zvládne vďaka technologickému pokroku aj bez drastického obmedzenia energetickej a materiálnej spotreby a dopravy.
- Zmena klímy je prirodzený proces a človek ho zásadne neovplyvňuje. Planéta sa s kolísaním teploty bez problémov vysporiada.
- Nevie.

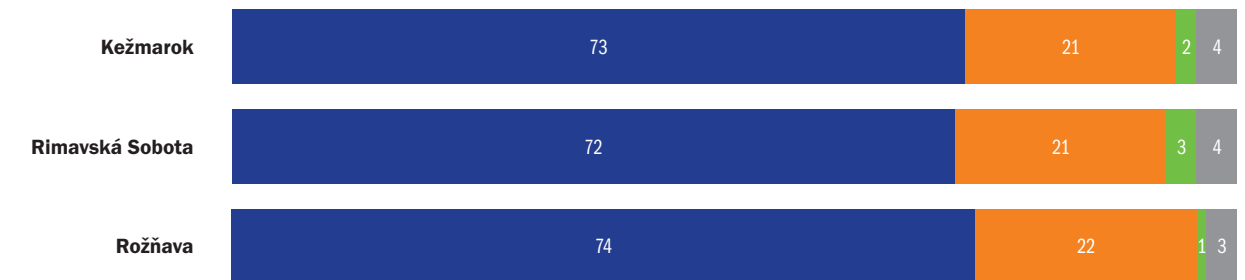
Zdroj: Názory občanov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky: výsledky prieskumu verejnej mienky. Agentúra FOCUS, jún 2019

¹ Názory občanov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky: výsledky prieskumu verejnej mienky. Agentúra FOCUS, jún 2019.

Takmer tri štvrtiny respondentov sa stotožňujú s názorom, že zastavenie spaľovania fosílnych zdrojov energie – teda uhlia, ropy a plynu – by malo mať prednosť, aj keby sa zastavil rast ekonomiky a keby sa ľudia museli pre-kvalifikovať na také práce, ktoré nie sú závislé od fosílnych zdrojov energie (72 – 74 %). Iba približne pätina opýtaných si myslí, že ekonomický rast a vytváranie pracovných miest by mali mať hlavnú prednosť, a to aj za cenu zvyšovania spotreby fosílnych zdrojov energie – teda uhlia, ropy a plynu (21 – 22 %).

Graf 2: Spotreba fosílnych zdrojov energie verus ekonomický rast (%)

Otázka: „Ktorý z nasledujúcich dvoch výrokov, ktoré odznievajú v diskusiách o zmene klímy a ekonomickom raste, je bližší Vášmu osobnému názoru?“

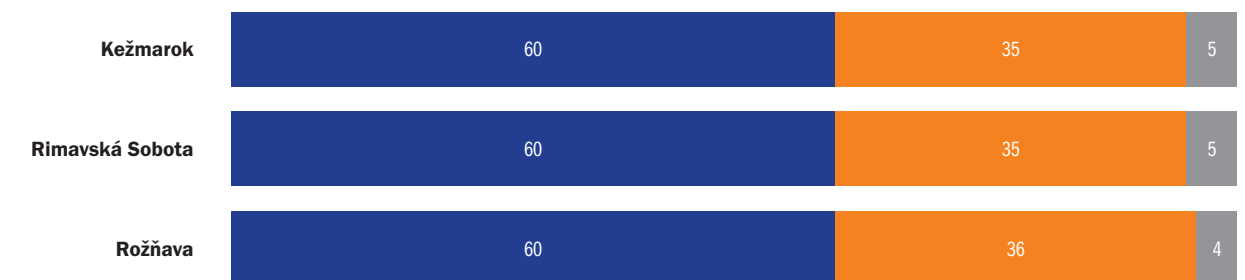
- Zastavenie spaľovania fosílnych zdrojov energie – teda uhlia, ropy a plynu – by malo mať prednosť, aj keby sa zastavil rast ekonomiky a keby sa ľudia museli pre-kvalifikovať na také práce, ktoré nie sú závislé od fosílnych zdrojov energie.
- Ekonomický rast a vytváranie pracovných miest by mali mať hlavnú prednosť, a to aj za cenu zvyšovania spotreby fosílnych zdrojov energie – teda uhlia, ropy a plynu.
- Iná odpoveď.
- Nevie.

Zdroj: Názory občanov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky: výsledky prieskumu verejnej mienky. Agentúra FOCUS, jún 2019

Vo všetkých skúmaných okresoch je 6 z 10 respondentov (60%) ochotných vzdať sa časti svojho príjmu - ak by mali istotu, že sa tieto peniaze použijú na znižovanie emisií skleníkových plynov a na podporu miestnej energetickej sebestačnosti na báze obnoviteľných zdrojov. Z nich majú nadpriemerné zastúpenie respondentmi s vysokoškolským vzdelaním (71 – 73 %). Opačný názor - teda neochotu takto pomôcť - vyjadrila viac ako tretina opýtaných (35 – 36 %). Zvyšok sa k tejto otázke nevedelo vyjadriť.

Graf 3: Ochota ľudí zrieknuť sa časti príjmu pre účely znižovania emisií skleníkových plynov a podpory miestnej energetickej sebestačnosti (%)

Otázka: „Väčšina vedcov sa zhoduje v názore, že hlavnou príčinou súčasného globálneho otepľovania sú emisie skleníkových plynov, ktoré pochádzajú zo spaľovania ropy, uhlia a zemného plynu. Zriekli by ste sa časti svojho príjmu, ak by ste mali istotu, že sa tieto peniaze použijú na znižovanie emisií skleníkových plynov a na podporu miestnej energetickej sebestačnosti na báze obnoviteľných zdrojov?“

- Áno.
- Nie.
- Nevie, neodpovedal.

Zdroj: Názory občanov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky: výsledky prieskumu verejnej mienky. Agentúra FOCUS, jún 2019

Približne pätina respondentov si myslí, že obnoviteľné zdroje energie môžu úplne nahradiť fosílny zdroje (18 – 24 %). Čiastočnú nahraditeľnosť týchto zdrojov pripúšťajú asi dve tretiny respondentov (62 – 70 %). Naopak, približne desatina respondentov si myslí, že obnoviteľné zdroje energie nemôžu nahradiť ropu, plyn a uhlie (9 – 12 %).

Vlastníctvo aspoň jedného auta v domácnosti deklaruje väčšina respondentov vo všetkých sledovaných okresoch (77 – 85 %). Nadpriemerné zastúpenie respondentov, ktorí auto v domácnosti nevlastnia, je medzi staršími ľuďmi vo veku 60 rokov a viac (29 – 37 %) a respondentami z chudobných domácností, ktoré majú problém zabezpečiť si pokrytie základných potrieb (38 – 57%).

Vo všetkých skúmaných okresoch prevažuje negatívny názor na obmedzenie používania auta v domácnosti – teda väčšina neuvažuje o tom, že sa navždy zbaví auta/áut, ktoré vlastní a nebude ho/ich používať v budúcnosti (86 – 87 %). Ako hlavné bariéry, ktoré bránia respondentom prestať používať vlastné autá, uviedli najmä dochádzanie do práce; nevyhnutnosť v dnešnej dobe mať auto a tiež aj nedostupnosť verejnej dopravy. Ostatní respondenti uviedli, že o tejto zmene niekedy uvažovali alebo uvažujú (13 – 14 %). Ako hlavné dôvody uviedli ochranu životného prostredia; vek/zdravotné dôvody; ale aj vysoké prevádzkové náklady.

Graf 4: Zvažovanie nepoužívať auto v domácnosti (%)

Otázka: „Uvažovali ste niekedy Vy alebo Vaša domácnosť o tom, že sa navždy zbavíte auta/áut, ktoré vlastníte a nebudete už v budúcnosti používať svoje vlastné auto/autá?“

Zdroj: Názory občanov na zmenu klímy a význam miestnej energetiky: výsledky prieskumu verejnej mienky. Agentúra FOCUS, jún 2019

Necelá tretina respondentov vo všetkých skúmaných okresoch sa niekedy zamyslela, respektíve pokúšala odhadnúť alebo vypočítať, koľko energie by mohli vo svojom dome alebo byte ušetriť (29 – 31 %). Medzi opatrenia na zníženie spotreby energie v domácnosti, ktoré sa najčastejšie vyskytli v odpovediach opýtaných, patria predovšetkým úsporné osvetlenie a efektívnejší typ kúrenia/ohrevu vody. Najvyššia úspora energie sa podľa respondentov dosiahne pri inštaláciách na využitie solárnej/veternej/vodnej energie a efektívnejších typoch vykurovania a ohrevu vody.

Prieskum verejnej mienky v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava svedčí o relatívne vysokom stupni povedomia dospeléj populácie o probléme zmeny klímy. Výsledky budia nádej, že nová politika rozvoja udržateľnej energetiky môže v regiónoch získať značný záujem a podporu verejnosti. Zároveň ale aj otvára otázku, do akej miery je takýto deklarovaný záujem dospelých ľudí stabilný a ako sa „zvrtné“ v situácii, keď sa bude musieť pretaviť do konkrétnych obmedzení na individuálnej úrovni.

Zaujímavé je aj to, ako výsledky prieskumu verejnej mienky kontrastujú so závermi hodnotenia kvality regionálneho školstva a pôsobenia regionálnych médií v uvedených troch okresoch z hľadiska pokrývania sledovaných tém.

PRIEMET SLEDOVANÝCH TÉM DO REGIONÁLNEHO ŠKOLSTVA

Slovenské regionálne školstvo v spomenutom kontexte meniacej sa klímy pripomína navigačný systém Titanicu, ktorý pridlým ignorovaním faktov, ktoré mal k dispozícii, poslal ku dnu veselo sa zabávajúcu a nič netušiacu klientelu na palube. Nastavenie regionálneho školstva na Slovensku dodnes takmer úplne obchádza jeden z najväznejších globálnych problémov storočia. Nereflektuje kľúčové poznatky a alarmujúce závery vedcov za posledných niekoľko desaťročí. Nielenže negarantuje pochopenie podstaty zmeny klímy (rozsahom a formou primeraným veku žiakov ZŠ a SŠ), ale vôbec neprepája teoretické informácie o povahe tohto problému s jeho praktickými dôsledkami na bezprostredný aj budúci život mladých ľudí. A svoje zlyhanie v tomto smere nemonitoruje ani nehodnotí. Podľa osnov, učebníc, metodík a hodnotiacich postupov, ktoré boli predmetom podrobnejšej analýzy², tento problém v lepšom prípade akoby pre regionálne školstvo ani neexistoval.

V tom horšom prípade však školský systém šíri bludy nesúce definičné rysy „fake news“. Ako inak hodnotiť dezinformácie v schválených učebniciach o tom, že globálne otepľovanie prinesie „zlepšenie poľnohospodárskych podmienok v severných oblastiach“? Alebo podsúvanie názorov školopovinným deťom, že „väčšina z vás chce mať v budúcnosti bezpečné, spoľahlivé a úsporné auto, šetrné k prírode“? Servíruje ich mladej generácii, ktorá si v tomto systéme musí odkrútiť 10 rokov svojho najdynamickejšieho života. Generácii, ktorá na konci budúcej dekády – vedcami označovanej ako kritickú pre ľudstvo – bude stáť na prahu vlastnej dospelosti. A ktorá onedlho prevezme kormidlo riadenia spoločnosti na všetkých úrovniach a tým aj zodpovednosť za riešenie problémov spôsobených predchádzajúcimi generáciami.

Vzdelávací systém ponecháva prípravu mládeže na neistú a komplikovanú budúcnosť na náhodu. Nebráni školám a učiteľom (ak na to majú kapacity) poskytnúť mladým ľuďom kvalitnú prípravu na život v ére hrozivo sa meniacej klímy. Zároveň im ale umožňuje (ak takéto kapacity z rôznych dôvodov nemajú) buď ignorovať toto ich poslanie alebo ho značne deformovať. Odsudzuje tým svojich malých a zraniteľných klientov na neinformovaný výber svojich budúcich životných stratégií na základe zmesi netriedených virtuálnych informácií negarantovanej kvality.

V tejto situácii vyniká význam zorientovaných a aktívnych pedagógov a riaditeľov škôl. Práve vďaka nim sa niektoré školy stávajú prostredím, ktoré napriek systému môže kultivovať povedomie o zmene klímy a navigovať časť mladej generácie správnym smerom. Konkrétne príklady dobrej vyučovacej praxe, ktoré sme uviedli v osobitnej analýze, sú tak nádejou na zmenu systému zdola.

Analýza školských osnov a vyučovacej praxe v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava poskytuje dôležité, ale nepríjemné správy pre tých, čo sa angažujú vo vytváraní podmienok pre vznik udržateľnej regionálnej energetickej politiky:

1. Existujúci regionálny školský systém negarantuje informovaný dopyt verejnosti po vzniku a etablovaní novej modernej regionálnej energetickej politiky, ktorá by primerane reagovala na meniacu sa klímu.
2. Dezorientácia v téme, pasivita alebo neochota časti lídrov miestneho a regionálneho rozvoja podporiť vznik a následne aj implementáciu takejto novej regionálnej politiky môže byť aj odrazom kvality regionálneho školského systému.

Ak má regionálne školstvo stimulovať k nevyhnutným inováciám vo verejnej politike a zároveň sa stať katalyzátorom potrebných zmien, vyžaduje si zásadný obrat v systémovom nastavení, komunikáciu na regionálnej úrovni a podporu šírenia príkladov dobrej praxe.

² Hrobové ticho v školách: zmena klímy a energetika v školských osnovách a vyučovacej praxi v regionálnom školstve v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatel'ia Zeme-CEPA, 2019.

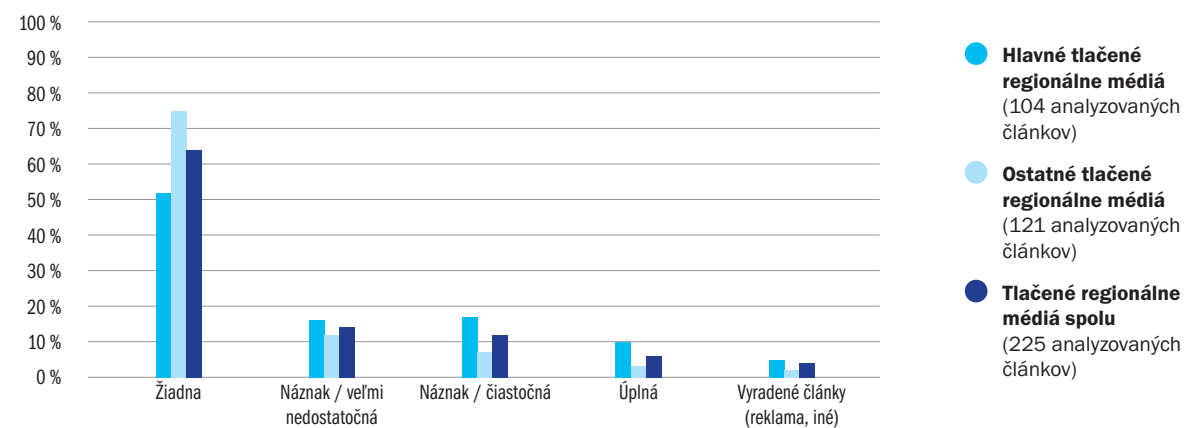
SLEDOVANÉ TÉMY V HLAVNÝCH REGIONÁLNYCH MÉDIÁCH DOSTUPNÝCH V OKRESOCH KEŽMAROK, RIMAVSKÁ SOBOTA A ROŽŇAVA

Napriek konsenzu drvivej väčšiny vedcov zaoberajúcich sa zmenou klímy o tom, že súčasný rozvrat klimatického systému má najmä antropogénnu povahu a dôsledky spôsobené zvýšením globálnej povrchovej teploty nad kritickú hranicu, ktoré ľudstvo už nebude schopné zvládnuť, je nevyhnutný takmer bleskový, zásadný a trvalý obrat v globálnej ekonomike a spotrebných stereotypoch na všetkých úrovniach, zmeny klímy sa dotýka iba zlomok celkového obsahu regionálnych médií dostupných v sledovaných okresoch. Práve z tejto časti publikovaných článkov sme podrobnejšie analyzovali 30 %.³

No aj z tohto mikroskopického podielu výstupov regionálnych médií za celé sledované obdobie (5, resp. 9 rokov) iba 5 % možno označiť ako obsahovo a informačne vyvážené a primerane kultivujúce spoločenské vedomie o jednom z najväznejších problémov súčasnosti. Podiel takýchto svetlých výnimiek je dokonca pod úrovňou výskytu článkov, ktoré z hľadiska sledovanej témy hraničia už s dezinformáciami (7 %) a zároveň veľmi ostro kontrastuje s obrovským podielom článkov mizernej informačnej úrovne a bez akejkoľvek zmienky o kontexte a súvislostiach (40 %).

Analýza potvrdila, že regionálne médiá príliš často buď zjednodušujú alebo obchádzajú zistenia a závery vedcov. Väčšina výstupov, v ktorých sa vyskytli hľadané kľúčové slová, neposkytujú čitateľovi takmer žiadne využiteľné informácie o dôležitých súvislostiach zmeny klímy s jeho každodenným správaním a rozhodovaním. Regionálne médiá teda zásadne a plošne zlyhávajú pri plnení jedného zo svojich základných poslání – prinášať do verejného priestoru pravdivé a vyvážené správy a informácie o veciach spoločenského významu. To všetko môže svedčiť o všeobecne nízkej miere informovanosti a poznania problematiky na strane žurnalistov a redakcií, v niektorých prípadoch aj o ich predpojatosti voči sledovaným témam.

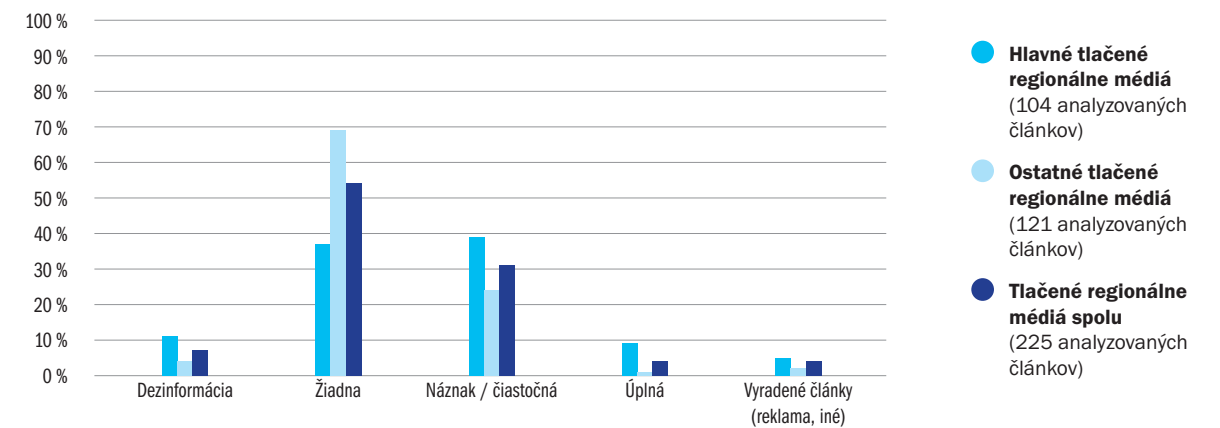
Graf 5: Výsledky kvalitatívnej analýzy článkov podľa ich obsahovej zrelosti

Zdroj: Hrobové ticho v médiách: téma zmeny klímy v hlavných regionálnych médiách dostupných v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatelia Zeme-CEPA, 2019

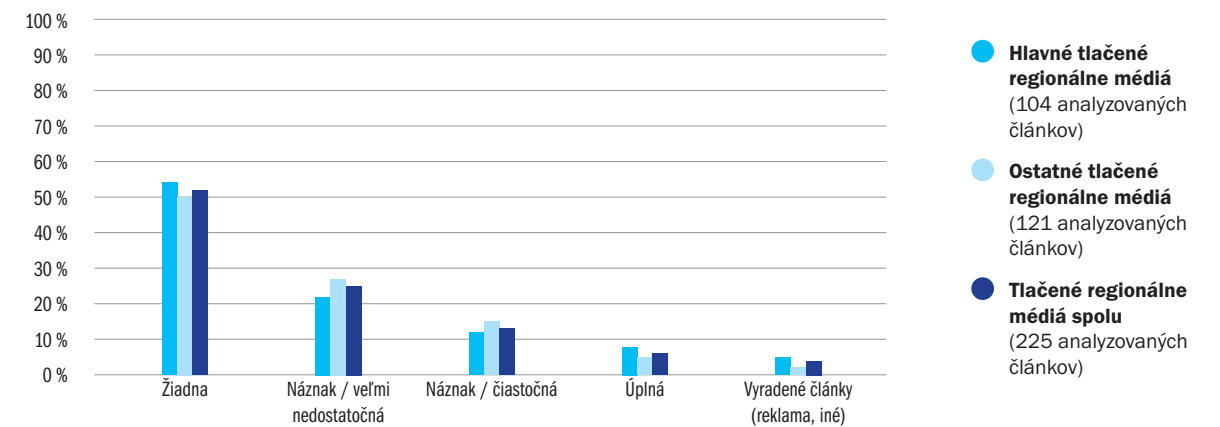
³ Hrobové ticho v médiách: téma zmeny klímy v hlavných regionálnych médiách dostupných v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatelia Zeme-CEPA, 2019

Graf 6: Výsledky kvalitatívnej analýzy článkov podľa ich faktickej presnosti

Zdroj: Hrobové ticho v médiách: téma zmeny klímy v hlavných regionálnych médiách dostupných v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatelia Zeme-CEPA, 2019

Graf 7: Výsledky kvalitatívnej analýzy článkov podľa ich adresnosti

Zdroj: Hrobové ticho v médiách: téma zmeny klímy v hlavných regionálnych médiách dostupných v okresoch Kežmarok, Rimavská Sobota a Rožňava. Priatelia Zeme-CEPA, 2019

Regionálne médiá v súčasnej podobe preto predstavujú bariéru pre vznik a rozvoj novej modernej regionálnej energetickej politiky, ktorá by mala ambíciu adekvátne reagovať na postupujúci klimatický rozvrat. S tým treba seriózne počítať pri všetkých pokusoch o vytvorenie a etablovanie takejto novej politiky.

Dobrou správou však je to, že zásadný obrat nastavenia regionálnych médií vo vzťahu k problematike zmeny klímy nevyžaduje takmer žiadne finančné prostriedky. Všeobecne prístupných, vecných a odborne vyvážených zdrojov informácií, analytických a štatistických podkladov a hodnotiacich štúdií je dostatok. Rozhodne najmä záujem a vôľa regionálnych médií k zmene.

Ako upozorňujeme v úvode, celkový vplyv a dosah regionálnych médií v cieľových okresoch je oproti hlavným masmédiám s celoslovenskou pôsobnosťou iba obmedzený. A práve v hlavných masmédiách došlo v posledných rokoch k pozitívnej zmene nielen z hľadiska početnosti výskytu príspevkov pokrývajúcich sledované témy, ale aj ich obsahovej zrelosti, faktickej presnosti a adresnosti (komplexné porovnanie ich vplyvu na formovanie verejnej mienky si však žiada osobitnú analýzu).

Ak by sa však mal vplyv regionálnych médií na miestnu verejnú mienku v budúcnosti posilňovať (napríklad oproti vplyvu médií nadregionálneho charakteru), zmene ich prístupu k problematike zmeny klímy bude treba venovať osobitnú pozornosť.

VNÍMANIE ZÁVAŽNOSTI ZMENY KLÍMY A OSOBNÉJ ZODPOVEDNOSTI V ŠIRŠOM KONTEXTE

Sekcia analýz verejnej mienky pri Európskej komisii od roku 2008 pravidelne sleduje vývoj názorov obyvateľov EÚ a jej členských štátov aj na zmenu klímy. Takéto prieskumy verejnej mienky (tzv. Eurobarometer) sa uskutočnili v rokoch 2008, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017 a 2019.

Z najnovšieho prieskumu z roku 2019 vyplýva, že až 95 % respondentov zo Slovenska považuje klimatickú zmenu za vážny problém. To je o 2 % viac oproti roku 2017 a viac ako bol priemer za celú EÚ v tom istom roku (93 %). Od roku 2008 si to stabilne myslí najmenej 9 z 10 obyvateľov Slovenska, pričom iba v roku 2015 bola táto hodnota nižšia ako bol priemer EÚ (EÚ 91 % , SR 90 %).

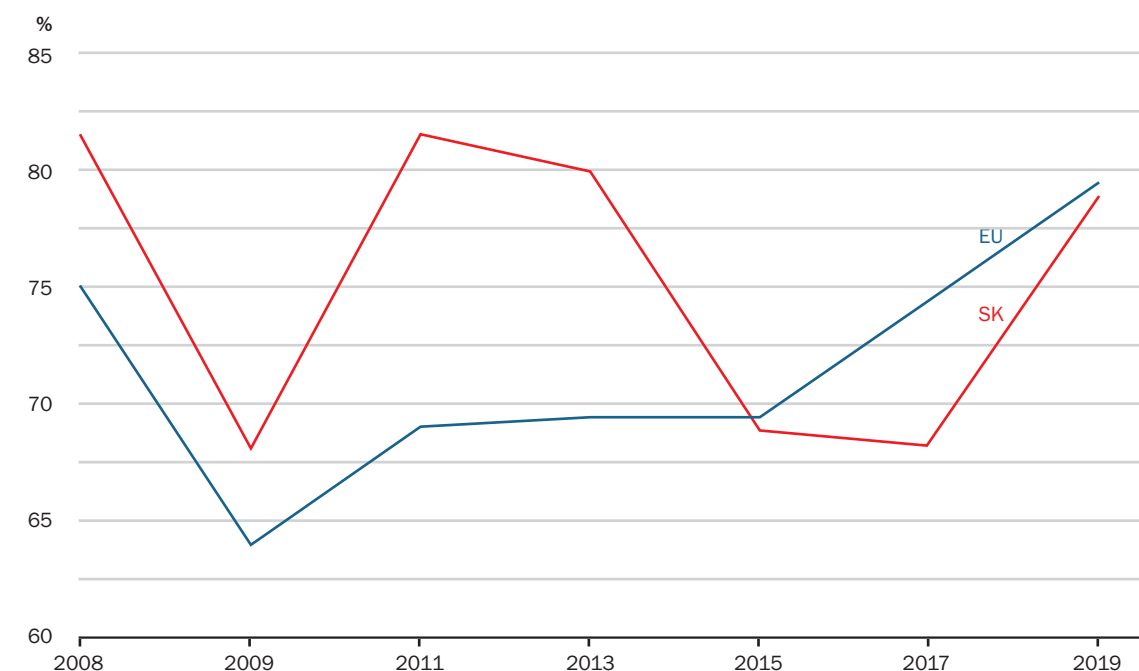
Graf 8: Vnímanie klimatickej zmeny ako vážneho problému obyvateľmi EÚ a SR v rokoch 2008 – 2019 (%)

Zdroje: Eurobarometer 2008, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017, 2019

Najmenej dve tretiny obyvateľov Slovenska počas celého sledovaného obdobia vnímalo zmenu klímy ako mimoriadne vážny problém. Ich podiel v SR osciloval medzi 67 % v roku 2017 (EÚ 74 %) po 83 % v roku 2011 (EÚ 68 %) a v roku 2019 predstavuje 79 % (EÚ 79 %).

Graf 9: Vnímanie zmeny klímy ako mimoriadne vážneho problému obyvateľmi EÚ a SR v rokoch 2008 – 2019 (%)

Zdroj: Eurobarometer 2008, 2009, 2011, 2013, 2015, 2017, 2019

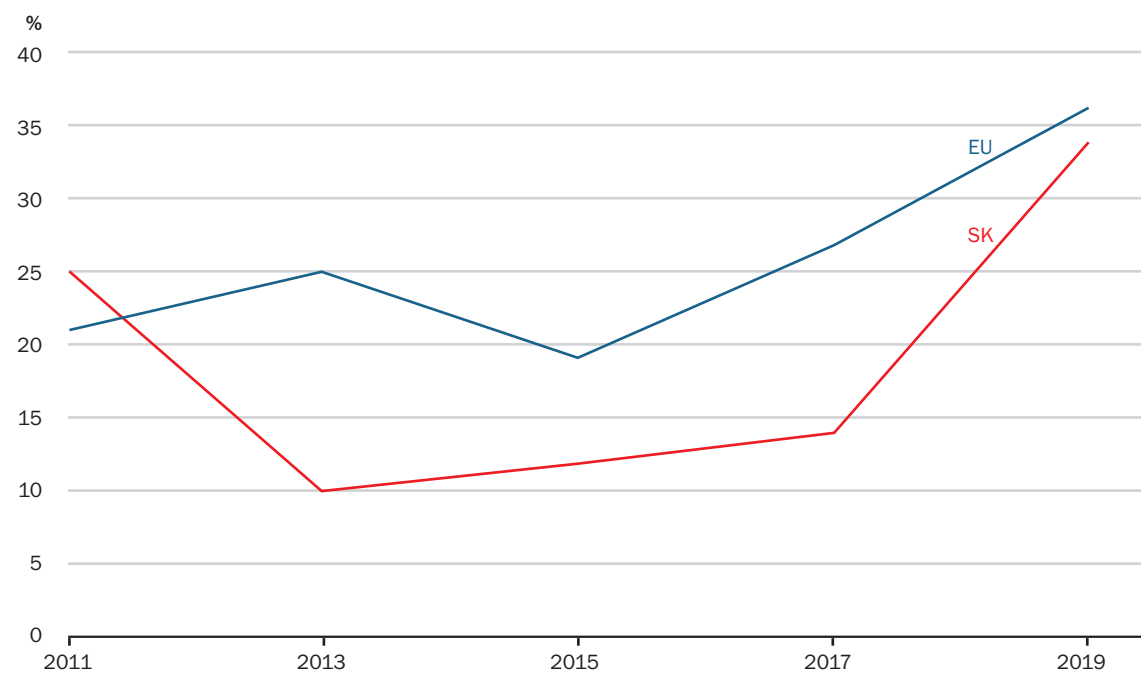
Zaujímavý je aj pohľad na vnímanie problému zmeny klímy v porovnaní s ďalšími vážnymi problémami, ktorým súčasný svet čelí. V rokoch 2008, 2009 a 2019 bola klimatická zmena pre respondentov z EÚ a Slovenskej republiky druhým najzávažnejším problémom sveta za chudobou, hladom a nedostatkom pitnej vody. Na Slovensku však závažnosť klimatickej zmeny v roku 2011 klesla na tretie miesto (v EÚ k tomu došlo v roku 2013) a v roku 2015 sa pre respondentov zo Slovenska stáva až štvrtým najzávažnejším problémom sveta, a to za chudobou, hladom a nedostatkom pitnej vody, medzinárodným terorizmom a ekonomickou situáciou. Z tohto vyplýva, že aj keď obyvatelia Slovenskej republiky považujú dlhodobu zmenu klímy za vážny problém a dokonca väčšina ho vníma ako mimoriadne vážny problém, v porovnaní s inými globálnymi problémami môže mať na úroveň vnímania jej závažnosti podstatný vplyv aktuálna medzinárodná ekonomická a bezpečnostná situácia.

Európska komisia dlhodobo sleduje aj názory občanov EÚ na to, kto podľa nich nesie zodpovednosť za riešenie problému zmeny klímy⁴ a aké konkrétne kroky v tomto smere robia obyvatelia členských štátov. Podľa respondentov zo Slovenska najväčšiu zodpovednosť za súčasný stav nesú podniky a priemysel. V roku 2019 si to myslelo až 61 % opýtaných zo SR (EÚ 51 %). V EÚ sa na rozdiel od SR na prvom mieste umiestnili vlády národných štátov s 55 % (SR 58 %). Podobné výsledky zaznamenali prieskumy od roku 2011.

Osobnú zodpovednosť za destabilizáciu klímy si v roku 2019 priznala viac ako tretina opýtaných zo Slovenska (34 %), čo je mierne pod priemerom EÚ (36 %). Za pozornosť však stojí fakt, že počet respondentov zo SR, ktorí pociťujú osobnú zodpovednosť za riešenie klimatickej zmeny kontinuálne rastie od roku 2013.

4 V rámci Eurobarometra sa namiesto „riešenie problému zmeny klímy“ vyskytuje formulácia „boj s klimatickými zmenami“. Keďže táto formulácia je zavádzajúca, v tejto analýze ju nepoužívame.

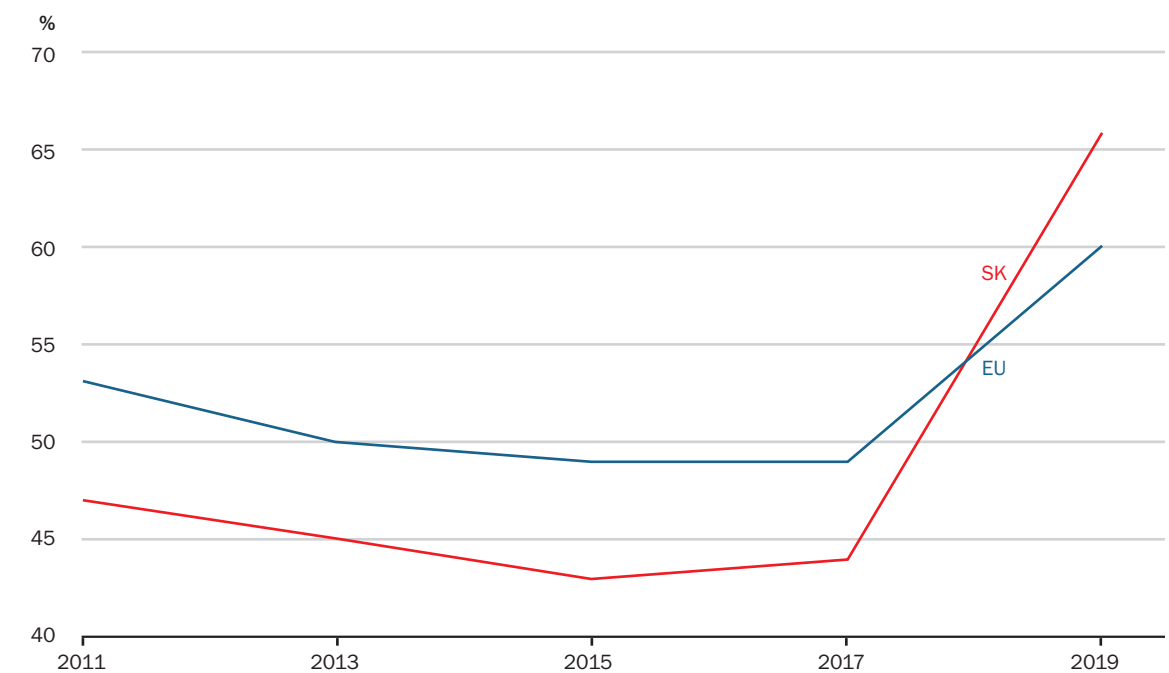
Graf 10: Vývoj vnímania osobnej zodpovednosti za riešenie klimatickej zmeny na Slovensku v rokoch 2011 – 2019 (%)

Zdroj: Eurobarometer 2011, 2013, 2015, 2017, 2019.

Až dve tretiny (66 %) opýtaných zo Slovenskej republiky v roku 2019 uviedli, že v posledných šiestich mesiacoch podnikli osobné kroky zamerané na riešenie problému klimatickej zmeny. To je o 22 % viac ako v roku 2017 (44 %) a viac ako priemer EÚ (60 %) v tom istom roku. Medzi najčastejšie spomenuté opatrenia v roku 2019 patrili snaha o zníženie množstva odpadov a jeho pravidelné triedenie na recykláciu (72 % respondentov zo Slovenska). Viac ako polovica opýtaných (54 %) spomenulo aj snahu o zníženie spotreby jednorazových predmetov, napríklad igelitových tašiek a obalov. Oproti roku 2017 o 12 % vzrástol aj počet respondentov, ktorí uviedli, že si zateplili dom, aby znížili spotrebu energie (26 %). To bolo viac ako priemer za EÚ v roku 2019 (24 %), kde takýto podiel vzrástol o 6 %. Environmentálne šetrné alternatívy k súkromnému vozidlu v roku 2019 využívalo 29 % z opýtaných obyvateľov SR, čo bolo o 11 % viac ako v roku 2017. Tieto zistenia naznačujú, že na Slovensku rastie podiel obyvateľov, ktorí uznávajú osobnú zodpovednosť za problém zmeny klímy a sú ochotní v tomto smere aj konať.

Graf 11: Vývoj podielu respondentov z EÚ a SR v rokoch 2011 – 2019, ktorí uviedli, že za posledných 6 mesiacov podnikli nejaké opatrenie na stabilizáciu klímy (%)

Zdroj: Eurobarometer 2011, 2013, 2015, 2017, 2019.